

3. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.1. – С. 209-400.

4. Сухомлинський В.О. Людина неповторна / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.5. – С. 80-96.

5. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.1. – С. 403-637.

6. Сухомлинський В.О. Народження громадянина / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.3. – С. 283-582.

7. Сухомлинський В.О. Павлицька середня школа / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.4. – С. 7-390.

8. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.1. – С. 55-206.

9. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.4. – С. 393-626.

10. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.3. – С.7-279.

11. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.2. – С. 419-654.

12. Сухомлинський В.О. Суспільство і вчитель / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в 5 томах. – Київ: Радянська школа. – 1976. – Т.5. – С. 108-122.

УДК 378(074)24.6

ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Світлана ШМАЛЕЙ, Тетяна ЩЕРБИНА (Херсон)

У статті проведено історико-філософський аналіз змісту, принципів, компонентів і рівнів педагогічної творчості. Досліджено філософсько-освітній феномен педагогічної творчості в онтологічному, аксіологічному та герменевтичному аспектах.

Ключові слова: педагогічна творчість, принципи педагогіки творчості, рівні педагогічної творчості.

В статті проведено історико-філософський аналіз содержания, принципов, компонентов и уровней педагогического творчества. Исследованы философско-образовательный феномен педагогического творчества в онтологическом, аксиологическом и герменевтическом аспектах.

Ключевые слова: педагогическое творчество, принципы педагогики творчества, уровни педагогического творчества.

У доповіді ЮНЕСКО “Освіта для XXI століття” задекларовано, що сучасна освіта має базуватися на такому підґрунті: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити і навчитися жити разом. Назріла потреба в оновленні змісту освіти відображається у реформуванні головних орієнтирів, переході від парадигми технократичної до антропогенної, гуманістичної, культуротворчої; від масово-репродуктивної концепції, інформаційно-знанневого до особистісно зорієнтованого, індивідуально-творчого підходу [9, с. 242].

Метою даного дослідження є аналіз історико-педагогічної еволюції феномену педагогічної творчості.

Тенденції історичного розвитку дослідження творчості відображені у спробах створення теорії творчості: філософської, психологічної, інтуїтивної.

У межах філософсько-освітньої проблематики аналіз педагогічної творчості також займає важливе місце. По-перше, це осмислення феномена педагогічної творчості в контексті європейської філософської традиції, починаючи з античності (Сократ, Платон, Аристотель), включаючи епоху Просвітництва

(І.Кант, Г.В.Ф.Гегель, Ж.Ж.Руссо, Г.Спенсер, Л. Фейєрбах, Ф.Г. Шеллінг) [7, с. 72].

Платон, наприклад, відносив до творчості все, створене людиною. Творчість у античній культурі мала дві форми: божественну (акт створення космосу) та людську (мистецтво, ремесло). В християнській культурі середніх віків перетинаються дві тенденції розуміння творчості – теїстична, яка розвилась з релігії, та пантеїстична – з античної філософії.

У новий час, коли творчість перейшла в стадію «дієво-перетворюючого» знання, виникла необхідність не лише констатувати наявність творчих актів, осяянь, але і вивчати механізм творчості. Серцевину творчості і найбільш значиму його частину з точки зору психології і педагогіки представляє процес, що відбувається у середині суб'єкта творчості – людини.

У неокласичній західній традиції ця тема розробляється в працях Г.Беккера, О.Ф.Больнова, Н.Гартмана, А. Гелена, Д.Кампера, М. Ландмана, Г.Плеснера, А. Портмана, А. Флітнера, М.Шелера. У своїх працях ці вчені прагнуть виявити основу педагогічного відношення, що визначає творче начало педагогічної діяльності, вивести цілі, стилі й методи, здійснити переорієнтування образу людини [3, с. 137].

По-друге, це дослідження педагогічної творчості як системного філософсько-освітнього феномена з використанням потенціалу феноменології як науки про вивчення живого досвіду свідомості, пережитого з погляду людського. Тут важливу роль відіграють роботи Ф.Брентано, Є.Гуссерля, М.Гайдеггера, Ж.-П.Сартра, М. Мерло-Понті, Х.Патнема, П.Черчленда, а також таких вітчизняних філософів, як М.М.Бахтін, Д.В.Віннік, А.В.Ігнатов, О.М.Ломачко, М.К.Мамардашвілі, А.Є.Савін [7, с. 72].

Очевидною також стає потреба вивчення європейської методології для прояснення сутності феномена педагогічної творчості. Герменевтичне прояснення педагогічної творчості, суть якого, за М. Гайдеггером, полягає в проникненні «з темного у світле», виявилось можливим завдяки методу феноменологічної герменевтики. Цей метод успішно використовується закордонними авторами для практичного застосування до тем в галузі життя людини, де необхідне взаєморозуміння, діалог, прояснення суті проблем і, насамперед, у педагогіці й медицині.

По-третє, для пророблення змістовного аспекту та структури педагогічної творчості велике значення має аналіз у межах концепту онтології творчості. Вагомий внесок у розробку проблеми внесли роботи Д. Арбана, Ж. Бодріяра, В.А. Кувакіна, М. Мерло-Понті, Д.В. Міхеля, К. Мейер-Драве, В.А. Подороги [5, с. 17].

Філософська розробка проблеми педагогічної творчості вчителя вперше знайшла відображення у вітчизняній педагогічній думці в 50-60-і рр. XIX ст., коли питання становлення творчої особистості було піднято на рівень «питання життя». На рубежі XIX і XX століть були створені фундаментальні праці, що поклали початок дослідженням у вказаній сфері (М. Драгоманов, М. Костомаров, П. Куліш, Т. Лубенець, М. Пирогов, К. Ушинський, П. Юркевич тощо) [4, с. 21].

В педагогіці та філософії першої половини XIX ст. творчість відносили до пріоритетної сфери людського життя, бачили в ній шлях перетворення людини й людства, а педагогічні проблеми розглядали виходячи з філософських методологічних засад, філософської антропології. У зазначений період з'являються дослідження зосереджені на персональній характеристиці педагогічної творчості (Бехтерев В.М., 1910; Тулупов Н.В., 1911; Степанець Б.Л., 1912; Грунський Є.К., 1914; Блонський П.П., 1915 тощо).

Увага педагогів постійно звертається не тільки до проблеми культури як контексту, в якому розглядається становлення творчих здібностей особистості педагога й учня, але й до

проблеми представленої культури в предметі педагогіки.

Отже, у період суспільно-педагогічного руху 50-60-х рр. XIX ст. проблема педагогічної творчості вчителя була піднята на рівень життєво важливих проблем і почала розглядатися в руслі розвитку української національної культури, з одного боку, і пошуку закономірностей і механізмів становлення «внутрішньої» людини, з іншого.

До кінця XIX – початку XX ст. у педагогіці в основному склався смисло-ціннісний підхід до розуміння суті педагогічної творчості вчителя.

У короткий період існування української держави з 1917 по 1920 рр. відбувається активне формування традицій вітчизняної педагогічної парадигми, усебічно вивчаються чинники розвитку творчої особистості, порушуються питання про ідеал людини, взаємозв'язку людини й суспільства тощо.

Цей період характеризується тим, що розроблений Л. С. Виготським і М.М. Бахтіним семіотично-комунікативний підхід до аналізу творчості дозволив перевести його з індивідуально-психологічного плану в план об'єктивно-культурний. Творчий акт і особистість автора, на думку Л.С. Виготського, повинні бути вплетені в єдину комунікативну мережу і осмислюватися в тісній взаємодії. В його працях особливо яскраво виступає проблема зв'язку культури, її цінностей з особистістю і творчою діяльністю [4, с. 22].

Марксистська точка зору в розумінні зв'язку культури і становлення творчої особистості вчителя набула панівного значення і була втілена на рівні державної політики в теорії культурної революції.

У працях педагогів, які розглядали педагогічну творчість з культурологічних позицій (П. Блонський, К. Вентцель, М. Рубінштейн, С. Єфремов, Я. Чапіга, В. Дурдуківський), були здійснені спроби подальшого дослідження проблеми народності і духовної культури.

Водночас слід підкреслити, що питання педагогічної творчості мали подальший розвиток у філософсько-педагогічній думці українського зарубіжжя I половини XX ст. (А. Аліськевич, І. Пенькевич, В. Бирчак, Л. Бачинський, Р. Ващенко, І. Огієнко тощо).

Вітчизняна педагогіка, починаючи з 20-х рр. минулого століття, активно вивчає можливості використання методів театру в освіті [9, с. 3].

З середини 1950-х років вивчення проблем творчості пов'язано в першу чергу з роботами С. Л. Рубінштейна та О. М. Леонтьєва з психології мислення. Надалі їх послідовники (Л.В. Брушлинський, Ю.Б. Гіппенрейтер, А. М. Матюшин, Я.О. Пономарьов, О.К.Тихо-

миров та ін..) конкретизували і розвинули основні положення психології творчого мислення.

Дані дослідження дозволили в більш завершеному вигляді представити культурно-історичну концепцію творчості, що має принципове значення для визначення місця і ролі педагогічної творчості. Творчість (педагогічна, художня, технічна та ін) повинна розумітися як функція у культурно-історичному контексті. Дослідження творчості з таких позицій орієнтує на розкриття єдності об'єктивного і суб'єктивного [2, с. 13].

У 70-80-ті рр. наукова школа Полтавського педагогічного інституту ім. В.Г. Короленка (І.А. Зязюн та ін) розробляє програму навчання на основі системи К.С. Станіславського [6, с. 3].

У 80-90-і рр. ХХ ст. виокремилася як галузь загальної педагогіки «педагогіка творчості» [6, с.3]. З'являються оновлені освітні програми підготовки та підвищення кваліфікації педагога на базі розвитку акторської майстерності; С.М. Батракова, А.А. Бодалев, В.А. Кан-Калик, М.Д. Никандров, Маркова А.К., А.В. Мудрик, В.М. Панферов, Г.І. Рожков, Якобсон П.М. пропонують навчати педагогічному спілкуванню з використанням театральних технік. В останні десятиліття розробляються нові напрямки на стику з театральною педагогікою (шкільна театральна педагогіка, драмогерменевтика, акторсько-режисерський педагогіка, гносеодрама, акмеодрама та інші); активно проникають театральні терміни в понятійний апарат педагогічної науки (режисура, артистизм, урок-вистава та ін).

Майже до 1990 р. розвиток ідей педагогіки творчості відбувався в боротьбі з ідеологічним тиском, а також у плані опору реакційному тиску педагогів і формалізму шкільного життя. Специфічна риса педагогіки творчості того часу – широке пропагування передового педагогічного досвіду через педагогічну публіцистику. На цьому етапі процес персоніфікації творчої ініціативи вчителів набув найбільш активних форм. Журналістська діяльність провідних педагогів, учителів-практиків стала одним з головних чинників, що стимулювали до відновлення гуманістичної парадигми освіти (В. Сухомлинський, М. Андрієвський, Ш. Амонашвілі, І. Волков, М. Гузик, О. Захаренко, Є. Льїн, В. Павелко, Т. Сірик, В. Шаталов тощо). Характерною ознакою українського педагогічного пошуку в період з 60-х по 90-і рр. була наступність ідей. Незважаючи на авторитарний ідеологічний тиск у системі освіти з боку офіційної педагогіки, педагогічної науки, держави, де ідеї педагогіки творчості тільки проголошувалися, спадкоємність цих ідей не уривалася завдяки практичній діяльності педагогів і можливості

публікацій видатними вітчизняними педагогами своїх праць.

З проголошенням у 1991 р. України як самостійної держави розвиток національної науки і школи стає офіційно-державницьким напрямом, розпочинається конструктивне реформування вітчизняної системи освіти, пошук шляхів її розвитку у ХХІ ст. Проблема формування соціально-активної творчої особистості постає в центрі уваги вчених, вчителів, працівників виховних інститутів. Цілісне розуміння людини і людства, визначення пріоритету загальнолюдських цінностей – родові риси української філософсько-педагогічної думки [4, с. 23].

Найбільше значення для філософії освіти має розгляд феномена педагогічної творчості в онтологічному аспекті. В епоху кризи світоглядних і освітніх систем на перший план виходить проблема людської самоідентифікації. Педагогічна творчість, як спосіб передачі таких констант, являє собою процес життєдіяльності, у рамках якого й здійснюється, упереднюється життя з усіма його законами.

Розгляд педагогічної творчості як специфічної сфери буття дозволяє розкрити її онтологічний парадокс у контексті загальноцивілізаційного процесу, у ході якого й педагогіка, і творчість, втративши зв'язок з першосмислами буття, втрачають свою соціальну й екзистенціальну підставу.

Онтологічним ґрунтом педагогічної творчості і її структурними елементами є повсякденність, тілесність, виявлена в соціальності гетерогенність як первинні основи людського буття. Структурне ядро педагогічної творчості утворює педагогічна атмосфера, що й формує середовище як єдність онтологічних категорій простору й часу.

Визначаючи творчість як вид людської діяльності, потрібно відмітити низку ознак, що характеризують її як цілісний процес:

- наявність протиріччя проблемної ситуації або творчого завдання;
- соціальна й особиста значимість, яка забезпечує вклад у розвиток суспільства й особистості;
- наявність об'єктивних (соціальних, матеріальних) передумов, умов для творчості;
- наявність суб'єктивних (знань, умінь, позитивної мотивації, творчих здібностей особистості) передумов для творчості;
- новизна й оригінальність процесу або результату [1, с. 16-29; 7, с. 73].

При вивченні проблем педагогічної творчості дослідниками приділяється увага:

- дослідженню співвідношення поняття педагогічної творчості із супровідними ознаками, властивостями, якостями особистості

(В.О. Лісовська, В.А. Крутецький, М.М. Поташник, Л.А. Степанко та ін.);

– розгляду індивідуального стилю діяльності особистості як найважливішої ознаки її творчого характеру (Є.А. Климов, В.С. Мерлін, Н.І. Петров, Я.О. Пономарьов, Г.М. Філонов та ін.);

– з'ясуванню механізму взаємозв'язку творчого мислення і педагогічної майстерності (Ю.П. Азаров, В.І. Загвязинський, І.А. Зязюн, Н.М. Тарасович та ін.);

– розвитку науково-педагогічного стилю мислення як першооснови становлення творчої особистості вчителя (Ю.К. Чабанський, В.О. Сластьонін, Г.І. Щукіна та ін.);

– дослідженню суб'єктивних аспектів педагогічної творчості, видів і механізму педагогічної імпровізації (І.А. Зязюн, В.О. Кан-Калик, М.Д. Нікандров та ін.);

– вивченню педагогічних умов, шляхів і засобів формування творчої позиції особистості (В.І. Андреев, О.О. Бодальов, Н.В. Кичук, М.В. Демінчук, Л.М. Лузіна, О.Г. Мороз, В.В. Рибалко та ін.);

– створенню методик виявлення і розвитку творчих якостей особистості, вивчення обдарованості (В.О. Моляко, П.С. Перепелиця, М.Л. Смільсон, М.О. Холодна та ін.) [8, с. 90-91].

Поширеною серед дослідників є думка, що творчість є специфічною здатністю кожної людини, яка може і повинна розвиватися.

Принципи педагогіки творчості відображають засоби використання загальних законів у відповідності до сучасного стану системи освіти і соціально-економічного розвитку суспільства. На відміну від законів вони діють протягом часу існування зазначених вище умов. Визначають такі основні принципи педагогіки творчості: *принцип взаємозумовленості освіти і творчого розвитку особистості*, в основі якого є розуміння будь-якого навчання як джерела нового в психічному розвитку особистості (Л.С. Виготський, Г.С. Костюк); *принцип самоорганізації*, що відображає специфіку управління процесом формування творчої особистості й реалізації її творчого потенціалу, зумовлену особливостями управління нелінійними системами (Є.М. Князева). Останній принцип орієнтує педагога на внутрішній вплив, на *узгодження розвитку учнів з власними тенденціями розвитку*, а також на необхідність «збуджувати» й ініціювати творчу активність, враховуючи, що при цьому управління повинно бути непомітним, мінімальним за своїм зовнішнім впливом і здійснюватися опосередкованими методами. Саме в цьому випадку можна говорити не про управління, а

про процеси самоуправління. Ідея самоорганізації в сучасних умовах стає найважливішим методологічним і філософським принципом нової парадигми освіти [8, с. 86-87].

Професіоналізм і творчість педагога набувають смислу лише в контексті культури, а педагогічну творчість слід вважати смислоутворювальним чинником особистісної характеристики педагогічного професіоналізму [9, С. 244]. Відповідно до цього формування професіоналізму та реалізація творчих можливостей індивіда є головною метою культурного розвитку особистості. Оскільки появу інноваційних феноменів культури забезпечує перетворення індивідуального досвіду в соціальний, то реорганізацію таких змін забезпечить лише самореалізований творчий викладач, педагог, наставник.

Процес формування творчої особистості багатьма дослідниками пов'язується з вивченням її творчої діяльності. В.О. Сухомлинський наголошував, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування в дітей знань. Покликання вчителя він бачив у тому, щоб дитина вчилася не заради оцінки, а пізнавала потяг до знань, до чогось нового, до творчості. Він підкреслював, що справжній вчитель, майстер не може жити без творчості, повторюючи одне й те саме все своє життя. Тільки творчий вчитель може розвинути творчі можливості, творчі здібності у дітей. Він закликав вчителів пам'ятати головне правило педагогічної діяльності: «Обдаровані і талановиті всі без винятку діти».

Значимо, що основою формування суб'єктивної творчої педагогічної позиції викладача є його власний світогляд (світоглядна культура) як розуміння та взаємодія з навколишнім світом. Критерієм оцінки такого світогляду є рівень загальної культури, самовизначення у світі культури, сформованість особистісного культурного «Я» на засадах гуманізму. У процесі формування гуманістичного світогляду сучасного викладача повинні бути сформульовані такі загальнолюдські погляди, переконання, установки та цінності, які б забезпечили становлення «суб'єкт-суб'єктного», «діалогічного», «партнерського» типу взаємин у системі «викладач-студент». Умовою реалізації таких взаємостосунків є творчий інструментарій викладача (система методів, прийомів, засобів, стратегій і тактик, методик), який формується в процесі творчого пошуку та атмосфери свободи і є основою для становлення авторської позиції. Цьому відповідає характер новітніх педагогічних технологій – проблемність, пошуковість, розвиток, в яких роль викладача не тільки як лектора, що передає знання певної галузі, а й

фасилітатора (допомога учневі відшукати індивідуальний шлях здобуття знань, залучення його до творчого пізнання). Зважаючи на це, нормою застосування у педагогічній практиці викладача вищої школи стали такі методи: ситуаційний, пошуково-ілюстративний, синектики, проєктів, мозкової атаки, дидактичні ігри тощо.

Як бачимо, специфіка характеру педагогічної діяльності співвідноситься із рівнями педагогічної творчості:

- репродуктивний рівень – рівень відтворення готових рекомендацій, освоєння того, що створено іншими;
- рівень оптимізації характеризується вмільм вибором і доцільним поєднанням відомих методів та форм навчання;
- евристичний рівень – пошук нового, збагачення відомого своїми власними винаходами;
- дослідницький, особистісно самостійний рівень, коли педагог сам продукує ідеї та конструє педагогічний процес, створює нові способи педагогічної діяльності, які відповідають його творчій індивідуальності [9, С. 246].

Однією із структурних складових індивідуального стилю творчої професійної діяльності викладача є його стійкі педагогічні переконання як зв'язок між світоглядом і утворенням свідомості. Передумовою їх становлення є система психолого-педагогічних знань, що формуються під впливом емоційної креативності, де емоція є актом творчості. Професійно-педагогічну культуру викладача неможливо сприймати як набір компонентів, які функціонують під впливом педагогічної творчості, а комплексну характеристику особистості, де головною особливістю є креативність. Під “креативністю” розуміється творчий дух, творчий потенціал індивіда, його творчі здібності, що виявляються в оригінальних продуктах діяльності, мисленні, почуттях і спілкуванні [9, с. 246].

Показником розвитку такого внутрішнього ресурсу індивіда є дивергентне, нелінійне мислення, яке не підпорядковується єдиній логіці. Вважаємо, що формою прояву такого

креативного мислення є рефлексія, яка спрямована на розуміння суб'єктом самого себе, власної діяльності. До основних критеріїв розвитку рефлексивної культури педагога відносять наявність уявлень про рефлексивні орієнтири в житті і професії; намагання усвідомити і переосмислити особистісні та професійні орієнтири свого життєвого шляху; створення власних рефлексивних моделей майбутньої професійної діяльності і життєдіяльності в цілому; рефлексія до зростання в особистісному і професійному аспектах, намагання усвідомити свою особистість і професійну індивідуальність; реалізація індивідуальних програм особистісно-професійного саморозвитку. Особливістю рефлексивної культури педагога є його здатність спостерігати, оцінювати, самоідентифікувати себе з педагогічним ідеалом і на цій основі робити прогнози для себе та інших.

Визначено, що серед особистісних рис, які сприяють процесу творчості, вирізняють такі: впевненість у своїх силах; домінуючі емоції радощів і навіть певна частка агресивності; схильність до ризику; відсутність побоювання видатися дивним та незвичним; відсутність конформності; добре розвинуте почуття гумору; наявність багатої за змістом підсвідомості; любов до фантазування і побудови планів на майбутнє тощо. З'ясовано, що до ситуативних чинників, які негативно впливають на творчі можливості людини, відносять такі: обмеження в часі; стан стресу; стан тривоги; бажання швидко віднайти рішення; дуже сильна чи дуже слабка мотивація; наявність фіксованої установки на певний спосіб вирішення; невпевненість у своїх силах, зумовлена попередніми невдачами; страх; підвищена самоцензура; такий спосіб подання умови задачі, який провокує неправильний шлях вирішення.

Ознаки прояву творчих здібностей в людині збігаються з ознаками творчої особистості вчителя, що дозволяє виділити взаємопов'язані компоненти в структурі особистості вчителя, співвідносні з творчим розвитком, і показники, які фіксують зміни на рівні творчих проявів у його діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення проявів творчих здібностей у діяльності вчителя з компонентами структури особистості [цит. за Т. Поляковою, 2010, С. 19-20]

Компоненти в структурі особистості вчителя	Прояви творчого характеру у діяльності вчителя
Аксіологічний	Ціннісні орієнтації на духовність та гуманістичні ідеали; ціннісне ставлення до себе як творчої особистості, до педагогічної взаємодії як умови взаємного творчого зростання, до подолання труднощів як способу творчого розвитку; терпимість до проявів відмінностей і нестандартності; здатність сприймати середовище як передумову для самовдосконалення; усвідомлення моральної відповідальності за виховні дії

Когнітивний	Знання психолого-педагогічних основ особистісного зростання як творчого самовдосконалення, сучасних підходів до організації педагогічного процесу зі стратегічних позицій творчого розвитку в суб'єкт-суб'єктних відносинах; процес самопізнання і усвідомлення себе творчою особистістю; прояв потреби у «живих» знаннях, які можна знайти у спільній діалогічній діяльності; висунення нових ідей; бачення проблеми та способів її вирішення.
Мотиваційний	Потреба в самоактуалізації, в розкритті і розширенні своїх творчих можливостей, зміцненні духовної сили, націленість на саморозвиток
Емоційно-регулятивний	Вольові зусилля до самовдосконалення, подолання власних кордонів і стереотипів мислення; подолання перешкод на шляху до самобудівництва та особистісному становленню; самодисципліна; рефлексія; «здійснення творчого самопроектування» (Маркова А.К.); відкритість по відношенню до інших і нового; «скасування суспільних обмежень» (Ю. Гагін, Ю.М. Кулюткін); еластичність психіки (швидке переключення); стресостійкість; терпимість; відсутність афективних проявів, психологічна мобільність, здатність до релаксації. Уява, емоційність, пам'ять, увагу, спонтанність, емпатія, спостережливості; автентичність – здатність бути самим собою; інтуїція, прояви імпровізаційного поведінки; проникливість, відкритість
Соціально-комунікативний	Активна життєва позиція; інтерес до спілкування; уміння будувати відносини в колективі, оцінювати і вирішувати конфлікти; конвенціональний тип комунікації; свідоме ставлення до освоєння комунікативних та інтерактивних технологій; усвідомлення значущості взаємодії на рівні співтворчості; особиста відповідальності в процесі колективної діяльності
Естетичний	Художнє сприйняття світу; усвідомлення позитивного впливу гармонії; почуття прекрасного; потребу в художній творчості, створення творчих продуктів
Технологічний	Розширення області застосування педагогічних знань і методів, вдосконалення наявного досвіду; освоєння знання на рівні «знання-трансформації» (В.П. Беспалько); освоєння технологій проектної та сценарної діяльності
Екзистенційний	Якості і прояви творчого стилю життя, не визнані офіційно (О.П. Торренс); творчі акти, артефакти

Таким чином, педагогічна творчість є важливим аспектом філософсько-освітніх досліджень як у контексті узагальнення філософської традиції, так і стосовно сучасних розвідок, особливо феноменологічної, онтологічної, аксіологічної та герменевтичної спрямованості.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гусаковський М.А. Суб'єктивізація як феномен образования / М.А. Гусаковський // Образовательные технологии. – 2008. – №4. – С. 16–29.
2. Исаев В.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учеб. пособие / И. Ф. Исаев. – М.: Академия, 2002. – 186 с.
3. Листопад О. Феномен творчості: мотивації творчої діяльності та особистісні риси творців / Листопад Олексій // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. : Мартинюк М. Т.]. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Ч. 3. – С. 136 – 145.
4. Лобода С.М. Культурологічний підхід як загальнотеоретична основа історико-педагогічного

дослідження проблеми педагогічної творчості вчителя / Світлана Лобода// Освіта на Луганщині. – 2008. – №1 (28). – С. 21-24.

5. Огурцов А.П. Образы образования. Западная философия образования. XX век / А.П.Огурцов, В.В.Платонов. – СПб.: РХТИ, 2004. – 520с.

6. Полякова Т.Н. Театрально-игровая деятельность в творческом развитии учителя в процессе постдипломного образования : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора пед. наук; специальность : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования / Полякова Татьяна Николаевна. – СПб, 2010. – 47 с.

7. Романенко М.І. Педагогічна творчість як філософсько-освітня проблема / М.І. Романенко // Грані : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – 2012. – №8 (88). – С. 72–75.

8. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.

9. Яремчук Н. Педагогічна творчість як складова професійно-педагогічної культури викладача вищої школи / Наталія Яремчук // Вісник львівського університету. Сер. пед. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 1. – С. 242–249.